

MERSİN ÜNİVERSİTESİ KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
MERSIN UNIVERSITY PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY

KAAM
YAYINLARI

OLBA
XX

(Ayrıbasım / Offprint)

MERSİN
2012

KAAM YAYINLARI
OLBA
XX

© 2012 Mersin/Türkiye
ISSN 1301 7667

OLBA dergisi;
ARTS & HUMANITIES CITATION INDEX, EBSCO, PROQUEST
ve
TÜBİTAK-ULAKBİM Sosyal Bilimler Veri Tabanlarında taranmaktadır.

Alman Arkeoloji Enstitüsü'nün (DAI) Kısaltmalar Dizini'nde 'OLBA' şeklinde yer almaktadır.

OLBA dergisi hakemlidir ve Mayıs ayında olmak üzere, yılda bir kez basılmaktadır.
Published each year in May.

KAAM'ın izni olmadan OLBA'nın hiçbir bölümü kopya edilemez.
Alıntı yapılması durumunda dipnot ile referans gösterilmelidir.
It is not allowed to copy any section of OLBA without the permit of KAAM.

OLBA dergisinde makalesi yayımlanan her yazar, makalesinin baskı olarak ve elektronik ortamda yayımlanmasını kabul etmiş ve telif haklarını OLBA dergisine devretmiş sayılır.

Each author whose article is published in OLBA shall be considered to have accepted the article to be published in print version and electronically and thus have transferred the copyrights to the journal OLBA..

OLBA'ya gönderilen makaleler aşağıdaki web adresinde ve bu cildin giriş sayfalarında belirtilen formatlara uygun olduğu taktirde basılacaktır.

Articles should be written according the formats mentioned in the following web address.

Redaktion: Arş. Gör. Deniz Kaplan (MA)

OLBA'nın yeni sayılarında yayımlanması istenen makaleler için yazışma adresi:
Correspondance addresses for sending articles to following volumes of OLBA:

Prof. Dr. Serra Durugönül
Mersin Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü
Çiftlikköy Kampüsü, 33342-MERSİN
TURKEY

Diğer İletişim Adresleri
Other Correspondance Addresses

Tel: 00.90.324.361 00 01 (10 Lines) 4730 / 4734
Fax: 00.90.324.361 00 46
web mail: www.kaam.mersin.edu.tr
www.olba.mersin.edu.tr
e-mail: sdurugonul@gmail.com
kaam@mersin.edu.tr

Baskı / Printed
BİLTUR Basım Yayın ve Hizmet A.Ş.
Tel: +90 216 444 44 03 www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 15690

Dağıtım / Distribution
Zero Prod. Ltd.
Tel: 00.90.212.244 75 21 Fax: 00.90.244 32 09
info@zerobooksonline.com www.zerobooksonline.com/eng

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
(KAAM)
YAYINLARI-XX

MERSIN UNIVERSITY
PUBLICATIONS OF THE RESEARCH CENTER OF
CILICIAN ARCHAEOLOGY
(KAAM)-XX

Editör

Serra DURUGÖNÜL
Murat DURUKAN
Gunnar BRANDS

Bilim Kurulu

Prof. Dr. Serra DURUGÖNÜL
Prof. Dr. Haluk ABBASOĞLU
Prof. Dr. Tomris BAKIR
Prof. Dr. Sencer ŞAHİN
Prof. Dr. Erendiz ÖZBAYOĞLU
Prof. Dr. Susan ROTROFF
Prof. Dr. Marion MEYER

MERSİN

2012

İçindekiler/Contents

Okşan Başoğlu

*Nevşehir/Camihöyük Hellenistik-Roma Dönemi İnsanlarının Sağlık Sorunları
(Health Problems of the Hellenistic-Roman Period Population in
Nevşehir-Camihöyük)* 1

Mehmet Nezh Aytaçlar – Candan Kozanlı

*“Hellespontos İşliği” ve Parion Buluntuları
(“Hellespontos Workshop” and the Parion Finds)* 27

İlkan Hasdağlı

*The Assessment of the 4th Century B.C. Finds from Three Wells Uncovered at
Clazomenae HBT (Hamdi Balaban Tarlastı) Sector
(Klazomenai HBT Sektörü'nde (Hamdi Balaban Tarlastı) Açığa Çıkartılan
Üç Kuyuda Ele Geçen M.Ö. 4. Yüzyıl Buluntularının Deđerlendirilmesi)* 119

Fatma Bağdatlı Çam

*Kyme Nekropolünden Figürlü Bir Mezar Steli
(A Figured Grave Stele from the Necropolis of Kyme)* 165

Deniz Kaplan

*Diokaisareia'daki (Dağlık Kilikia) Podyumlu Tapınak İçin Tarihleme ve
Kült Önerisi
(Suggestions on the Dating and Cult of the Diokaisareia Podium Temple)* 183

Münteha Dinç

*Tralleis Hamamı'ndan Deniz Thiasos'u Tasvirli Kabartmalar
(Reliefs of a Marine Thiasos from the Tralleis Bath)* 201

Cevat Başaran – H. Ertuđ Ergürer

*Parion Odeion'u (Bouleuterion?) 2010 Çalışmaları ve Odeion'da Bulunan
Seramikler
(2010 Excavations at Parion: the 'Odeion' (Bouleuterion?) and its
Ceramic Finds)* 245

Ercan Ařkın

*Korykos (Dağlık Kilikia) Sütunlu Caddesi ve Kuzey Kapısı
(The Colonnaded Street and the North Gate of Korykos (Rough Cilicia))* 291

Erkan Alkaç	
<i>Korykos (Kilikia) Yüzey Araştırmalarında Bulunan LRI Amphoraları</i> <i>(LRI Amphoras of Korykos (Cilicia) Revealed During Surveys)</i>	323
N. Eda Akyürek Şahin	
<i>Bithynia'dan Yeni Zeus Bronton Adakları</i> <i>(Neue Weihungen für Zeus Bronton aus Bithynien)</i>	345
Murat Arslan	
<i>Küçük Asya Yerel Historiograflarına Bir Örnek:</i> <i>Herakleia Pontike'li Memnon ve Eseri</i> <i>(An Example of Local Asia Minor Historiographers:</i> <i>Memnon of Heraclea Pontica and his Work)</i>	383
Ayşe Aydın	
<i>Silifke Müzesi'nden Figürlü Bir Duvar Nişi Bloğu</i> <i>(A Figured Wall Niche Block from the Silifke Museum)</i>	407
Hatice Özyurt Özcan	
<i>Muğla, Bodrum ve Milas Arkeoloji Müzeleri'ndeki Orta Bizans</i> <i>Dönemine Ait Bir Grup Litürjik İşlevli Taş Eser</i> <i>(A Group of Liturgical Pieces of the Middle Byzantine Period at the Muğla,</i> <i>Bodrum and Milas Archaeological Museums)</i>	427
Adnan Diler – Hatice Özyurt Özcan	
<i>Byzantine Period in Kedreai (Sedir Island): Churches</i> <i>(Kedreai'nin Bizans Dönemi: Kiliseler)</i>	453
Ayça Tiryaki	
<i>Rhodiapolis Piskoposluk Kilisesi'ne Ait Bir Grup Korkuluk Levhası</i> <i>(A Group of Parapet Slabs from the Rhodiapolis Episcopal Church)</i>	493

MERSİN ÜNİVERSİTESİ
KILIKIA ARKEOLOJİSİNİ ARAŞTIRMA MERKEZİ
BİLİMSEL SÜRELİ YAYINI ‘OLBA’

Kapsam

Olba süreli yayını Mayıs ayında olmak üzere yılda bir kez yayınlanır. Yayınlanması istenilen makalelerin en geç her yıl Kasım ayında gönderilmiş olması gerekmektedir.

‘Olba’; Antropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Klasik Arkeoloji, Klasik Filoloji (ve Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri), Eskiçağ Tarihi, Nüvizmatik ve Erken Hıristiyanlık Arkeolojisi kapsamında orijinal sonuçları içeren makaleleri yayınlar.

Küçükasya ile ilgili veya Akdeniz ve Ortadoğu Arkeolojisi kapsamındaki konular Olba’nın içeriğini oluşturur.

Yayın İlkeleri

1. a- Makaleler, Word ortamında yazılmış olmalıdır.
b- Metin yazılırken 10 punto, dipnot için ise 9 punto, Times New Roman (PC ve Macintosh) harf karakteri kullanılmalıdır.
c- Dipnotlar her sayfanın altına verilmeli ve makalenin başından sonuna kadar sayısal süreklilik izlemelidir.
d- Metin içinde bulunan ara başlıklarda, küçük harf kullanılmalı ve koyu (bold) yazılmalıdır. Bunun dışındaki seçenekler (tümünün büyük harf yazılması, alt çizgi ya da italik) kullanılmamalıdır.
2. Makale içinde kullanılan özel fontlar da CD’ye yüklenerek yollanmalıdır.
3. “Bibliyografya ve Kısaltmalar” bölümü makalenin sonunda yer almalı, dipnotlarda kullanılan kısaltmalar, burada açıklanmalıdır. Dipnotlarda kullanılan kaynaklar kısaltma olarak verilmeli, kısaltmalarda yazar soyadı, yayın tarihi, sayfa (ve varsa levha ya da resim) sıralamasına sadık kalınmalıdır. Sadece bir kez kullanılan yayınlar için bile aynı kurala uyulmalıdır.

Bibliyografya (kitaplar için):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, NewYork

Bibliyografya (Makaleler için):

Corsten 1995 Corsten, Th., “Inchriften aus dem Museum von Denizli”, Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, lev. LIV-LVII

Dipnot (kitaplar için)
Richter 1977, 162, res. 217

Dipnot (Makaleler için)
Oppenheim 1973, 9, lev. 1

Diğer Kısaltmalar

age.	adı geçen eser
ay.	aynı yazar
vd.	ve devamı
yak.	yaklaşık
v.d.	ve diğerleri
y.dn.	yukarı dipnot
dn.	dipnot
a.dn.	aşağı dipnot
bk.	bakınız

4. Tüm resim, çizim ve haritalar için sadece “fig” kısaltması kullanılmalı ve figürlerin numaralandırılmasında süreklilik olmalıdır. Levha numarası editörler tarafından verilecektir. Bu sebeple levha, Resim, Çizim, Şekil, Harita ya da bir başka ifade veya kısaltma kesinlikle kullanılmamalıdır.
5. Figürler CD’ye yüklenmelidir: Çözünürlük 300 dpi; format tif veya jpeg olmalıdır.
6. Resim çıktıları alınarak, resim düzenlemesi örneği (layout) yapılmalıdır.
7. Bir başka kaynaktan alıntı yapılan figürlerin sorumluluğu yazara aittir, bu sebeple kaynak belirtilmelidir.
8. Makale metninin sonunda figürler listesi yer almalıdır.
9. Metin yukarıda belirtilen formatlara uygun olmak kaydıyla 20 sayfayı geçmemelidir. Figürlerin toplamı 10 adet civarında olmalıdır.
10. Makaleler Türkçe, İngilizce veya Almanca yazılabilir. Türkçe yazılan makalelerde yaklaşık 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce yada Almanca özet kesinlikle bulunmalıdır. İngilizce veya Almanca yazılan makalelerde ise en az 500 kelimelik Türkçe ve İngilizce veya Almanca özet bulunmalıdır. Makalenin her iki dilde de başlığı gönderilmelidir.
11. Özeti altında, Türkçe ve İngilizce veya Almanca olmak üzere altı anahtar kelime verilmelidir.
12. Bir orijinal ve bir kopya olmak üzere metin ve figür çıktısı, ayrıca bunların yüklü olduğu bir adet CD gönderilmelidir.

MERSIN UNIVERSITY
'RESEARCH CENTER OF CILICIAN ARCHAEOLOGY'
JOURNAL 'OLBA'

Scope

Olba is printed once a year in May. Deadline for sending papers is November of each year.

The Journal 'Olba', being published since 1998 by the 'Research Center of Cilician Archeology' of the Mersin University (Turkey), includes original studies done on antropology, prehistory, protohistory, classical archaeology, classical philology (and ancient languages and cultures), ancient history, numismatics and early christian archeology.

The studies select their material from Asia Minor but articles (papers) dealing with the Mediterranean and Near East also form the content of Olba.

Publishing Principles

1. a. Articles should be written in word programs.
b. The text should be written in 10 puntos 'Times New Roman' (for PC and for Macintosh). The footnote s should be written in 9 puntos.
c. Footnotes should take place at the bottom of the page, each in continous numbering.
d. Titles within the article should be written in small letters and be marked as bold. Other choises (big letters, underline or italic) should not be used.
2. Special fonts should be located to yhe CD's.
3. The 'Bibliography' and 'Abbreviations' should take part at the end of the article. The 'Abbrevations' used in the footnotes should be explained within the 'Bibliography'. The Bibliography used in the footnotes should take place as abbreviations and the following order within the abbreviations should be kept: Name of writer, year of publishment, page (and if used, number of the illustration). This rule should be applied even if a publishment is used only once.

Bibliography (for books):

Richter 1977 Richter, G., Greek Art, New York

Bibliography (for articles):

Corsten 1995 Corsten, Th., "Inschriften aus dem Museum von Denizli", Ege Üniversitesi Arkeoloji Dergisi III, 215-224, pl. LIV-LVII

Footnotes (for books)

Richter 1977, 162, fig. 217

Footnotes (for articles)

Oppenheim 1973, 9, pl. 1

Miscellaneous Abbreviations:

op. cit.	in the work already cited
idem	an author that has just been mentioned
ff.	following pages
et al.	and others
n.	footnote
see	see
infra	see below
supra	see above

4. For all photographs, drawings and maps only the abbreviation 'fig.' should be used in continuous numbering. Plate numbering will be done by the editors. For this reason, remarks such as Plate, Picture, Drawing, Map or any other word or abbreviation should not be used.
5. Pictures should be loaded to CD's: 300 dpi; tif or jpeg format are required.
6. A layout for the pictures should be undertaken.
7. Photographs, drawings or maps taken from other publications are in the responsibility of the writers; so the sources have to be mentioned.
8. A list of figures should take part at the end of the article.
9. The text should be within the remarked formats not more than 20 pages, the drawing and photographs 10 in number.
10. Papers may be written in Turkish, English or German. Papers written in Turkish must include an abstract of 500 words in Turkish and English or German. It will be appreciated if papers written in English or German would include a summary of 500 words in Turkish and in English or German. The title of the article should be sent in two languages.
11. Six keywords should be remarked, following the abstract in Turkish and English or German.
12. One original and one copy of the article and figures should be printed and loaded on CD's before being sent.

KYME NEKROPOLÜNDEN FİĞÜRLÜ BİR MEZAR STELİ

Fatma BAĞDATLI ÇAM*

ABSTRACT

A Figured Grave Stele from the Necropolis of Kyme

Subject of this study is a figurative grave stele which is found in a rescue excavation carried out by the Directory of the Izmir Archaeological Museum in the necropolis of Kyme. The Stele, broken in pieces, is an example for the “Naikos Type” depicting the togate figure of a man (in the type of Dioskurides) flanked by two small sized servants. Type, iconography and style link it to a group of grave stelai produced in Smyrna during the Hellenistic Period, the production of which started during the second quarter of second century B.C. The distribution area ranges from Ephesos and Samos in the South to Byzantion. While it is obvious that the figure on the Kyme stele is influenced by the Smyrna group, the artistic quality can not compete with the Smyrna specimens. It will be argued that the Kyme stele was produced by a master working in a local workshop who was familiar with the Smyrna stelai in the last quarter of second century B.C.

Keywords: Kyme, Smyrna, Grave Stele, Dioskurides, Naikos, Hellenistic Period.

ÖZET

Çalışmamızın konusu, Kyme antik kenti nekropolünde İzmir Arkeoloji Müzesi Müdürlüğü tarafından Habaş adına yürütülen kurtarma kazılarında bulunmuş figürlü bir mezar stelidir. Çok sayıda parçaya ayrılmış olan stelin, bütünlendiğinde “Naikos Tipli” bir stel olduğu ve sahne alanında merkezde Dioskurides Tipinde bir erkek figürünün alçak kabartma iki paye arasında ve iki yanında iki hizmetçi figürü ile birlikte betimlendiği görülmektedir. Figürün form ve stil özellikleri ile içinde bulunduğu sahne düzeni Hellenistik Dönem’de önemli bir yere sahip Smyrna’da üretilen mezar stelleriyle benzerlik gösterdiği anlaşılmaktadır. MÖ. 2. yüzyılın ikinci çeyreğinden itibaren yoğun olarak üretilmeye başlanan yüksek işçiliğe sahip Smyrna Stellerinin etkisinin Ephesos ve Samos başta olmak üzere

* Yard. Doç. Dr. F. Bağdatlı Çam, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, 09100 Aydın. E-posta: fbcam@adu.edu.tr

Byzantion'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya yayıldığı bilinmektedir. Kyme'de daha önce ele geçmiş az sayıdaki figürlü mezar steli örneklerinin de yardımıyla Smyrna Stellerinin etkisi görülebilmektedir. Stelimiz üzerinde betimlenen figürün form olarak Smyrna Stellerinden birebir örnek alındığı, ancak işçilik farklılığından kaynaklı olarak duruşu ve mantosunda gözlemlenen hareket ile kumaş ilişkisinin daha kaba verildiği anlaşılmaktadır. Smyrna Stellerinde figürlerin hareketli yanı zeminden daha fazla yüksek betimlenerek ileri doğru hamle yaptığı izlenimi yaratılmıştır. Stelimizdeki figürün duruşunda bu etki başarılamamış ve figür neredeyse cepheden betimlenmiştir. Benzer durum Sardes'ten ele geçmiş bir stelde de gözlemlenebilmektedir. Smyrna Stelleri ile form ve stil benzerliği gösteren örneklerin Smyrna ile komşu merkezlerde görülmesi şaşkıncı değildir. Sardes örneğinde olduğu gibi Kyme nekropolünde bulunmuş stelimizde de Smyrna stelleri ile yalnızca işçilik farklılıkları olduğu ayırt edilebilmektedir. Bu örnekler temel alınarak yapılan karşılaştırmalar sonucunda stelimizin Smyrna Stellerini yakından tanıyan bir usta tarafından yerel bir atölyede ve MÖ. 2 yüzyılın son çeyreği içerisinde üretildiği ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kyme, Smyrna, Mezar Steli, Dioskurides, Naikos, Hellenistik Dönem.

İzmir Arkeoloji Müze Müdürlüğü tarafından Habaş¹ adına sürdürül-
mekte olan kurtarma kazıları, Kyme antik kentinin yaklaşık 1.5 km gü-
neyinde ve 3. Derece sit alanı içerisinde yer alan İzmir ili Aliağa ilçesi
Bozköy Ilıca Mevkii Urla K 17 C2 2A Pafta, 207, 212 ve 213 nolu parsel-
lerde sondaj kazısı çalışması olarak 2009 yılında başlatılmıştır². Kazı çalış-
maları sırasında, Kyme antik kentinden gelen yol ve bunun kenarında yer
alan nekropol alanının bir kısmı açığa çıkartılmıştır. 2010 yılında 207 nolu
parsel, 96 nolu sondajda ortaya çıkartılan ve daha sonra zeytinyağı işliği
olduğu anlaşılan Yapı 1'de duvar örgüsü içinde ve zeminde dolgu malzeme-
si olarak kullanılan mezar stellerinin de Kyme nekropolüne ait olduğu
ve sonraki dönemlerde yapının inşasında kullanıldıkları anlaşılmaktadır.
Stelimiz, zeytinyağı işliğinde yapının içerisindeki odalardan birinde girişin
karşısında ve hemen duvar dibinde yüz üstü düşerek çok sayıda parçaya
ayrılmış halde günümüze kadar korunabilmiştir. Stelin parçaları bir araya
getirildiğinde tamamına yakını ortaya çıkarılabilmektedir³ (Fig. 1).

¹ Habaş Sınai ve Tıbbi Gazlar İstihsal Endüstrisi A.Ş.'nin, İzmir ili Aliağa ilçesi Bozköy Ilıca Mevkiinde bulunan Kyme antik kenti nekropolünün Demir Çelik Fabrika Alanı içerisinde kalan kısmında İzmir Arkeoloji Müzesi tarafından 2009 yılında bir kurtarma kazıları başlatılmıştır.

² Habaş adına yürütülen kazı çalışmalarının bir parçası olmama ve yayınlamama izin veren başta İzmir Müze Müdürü Mehmet Tuna ve Erdal Korkmaz'a ve İzmir Müzesinin değerli elemanlarına yardımlarından dolayı teşekkürlerimi sunarım.

³ Kazı Env. No: HBS KRT 25. Stelin ölçüleri: Y: 0.94 m G (alt): 0.50 m G(üst) 0,44 m D: 0.085 m.

Stel, ince tanecikli beyaz mermerden yapılmıştır. Stelin akroterlerinin üst kısımları kırılmıştır. Alınlığın alt kısmında sağda yer alan parça ya da parçalar eksiktir. Sahnenin merkezindeki erkek figürünün sağ omuzu üzerinde kırıklar ve sağ ayağının bulunduğu kısımda, ayağı da dahil olmak üzere eksik parçalar vardır. Erkek figürünün sağ yanında kalça hizasında da küçük bir alanda eksiklik görülebilmektedir. Stel çok küçük parçalara ayrıldığı için bazı alanlarda yerine oturtulamayan parçalar vardır⁴. Stel bataklık bir ortamda çok uzun süre kaldığından tüm yüzeyinde, özellikle alt tarafında dalgalar halinde kahverengi yosunlaşma oluşmuştur.

Stelimizin alınlık kısmının tepe ve yan akroteri yıpranmış olsa da korunmuştur. Alınlığın ortasında kalkan ve altında profilli bir sima görülmektedir. Bu sima üzerinde de tek satırlık bir yazıt vardır:

ΑΜΑΛΩΙΣ⁵ ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΤ ΧΑΙΡΕ⁶

Ἀμαλώϊς Ἡρακλείτου Χαίρει

Herakleitos'un Oğlu Hamalois, Elveda

Stelimizin genel görünümü mimari bir yapının ön yüzünü anımsatır biçimde alınlıklı olarak betimlenmiştir. Bu tip steller “Naikos Tipli Steller” olarak tanımlanmaktadır⁷. Bu tip stellerde figürlerin işlendiği ana sahne iki yanında ya iki sütun ya da ante duvarlarıyla sınırlanmıştır⁸. Bu tip stellerin

⁴ Stel bütün parçaları bir araya getirilerek tümlenmeye çalışılarak ölçü ve fotoğraflama çalışmaları gerçekleştirilebilmiştir. Ancak ele geçtiği bölge için önemli bir örnek olan bu eser restorasyonu henüz yapılmadığı için kaybolma ya da ihmal edilme tehlikesini taşımaktadır. Bu nedenle çalışmamız daha da önem kazanmaktadır. Bu noktada steli çalışmama vesile olan Erdal Korkmaz'a ve restoratör Nihal Okyar Kaba'ya çok teşekkür ederim.

⁵ Kyme'de bulunmuş ve MÖ. 2. yüzyılın başlarına tarihlenen bir yazıtta Ἀμαλώϊω ismi dikkati çekmektedir. Bkz. Engelmann 1976, IK Kyme 12. Buna ek olarak Ἀμαλώϊς ismi Aiolis'te Myrina ve Mysia'da Pergamon'da bulunmuş steller üzerinde küçük bir farkla Ἀμαλώϊος olarak karşımıza çıkmaktadır. Bk. Corsten 2010, 23. Bölge olarak oldukça yakın kentlerde benzer bir ismin sadece bir harf farkı ([o] eksiktir) ile kullanımı şaşırtıcı değildir. Bu eksiklik stel üzerine yazan kişinin hatası olarak da yorumlanabilir. Myrina'daki yazıt MÖ. 80-70 civarına aittir. Kyme'de bulunmuş ve MÖ. 2. yüzyılın başlarına tarihlenen bir yazıtta Ἀμαλώϊω ismi dikkati çekmektedir. Bk. Engelmann 1976, IK Kyme 12.

⁶ Yazıt: G: 0.35 m Harf Y: 0.015 m.

⁷ Naikos biçimli steller Smyrna Stelleri arasında oldukça zengindir. Önemli sayıda bir kümesi sütunlu ve podyumludurlar ve aynı zamanda attikaya sahiptirler. Ancak Smyrna stelleri arasında da attikası olmayan stellerden az sayıda örnek görmek mümkündür. Yaylalı 1979, 4.

⁸ Yaylalı 1979, 4-5.

Hellenistik Dönem’de Smyrna Stellerinde yaygın olarak kullanıldığı görülmektedir⁹.

Yazıtın yer aldığı kısmın hemen altında 5 cm derinliğinde işlenmiş sahnede, merkezde ayakta durmakta olan bir erkek figürü yüksek kabartma olarak betimlenmiştir (Fig. 2). Figür mantosuna sarınmış biçimde ve cep-heden betimlenmiştir. Mantonun altında göğüs kısmından alttaki giysinin yakası seçilebilmektedir. Ağırlığını sağ bacağı üzerine vermiş, sol bacağı ise öne doğru kıvrılarak serbestçe atılmıştır. Sağ kolu göğüs hizasında mantonun kenarına sarılmış, çapraz şekilde durur ve eli kumaşın kenarından ileri doğru uzanmaktadır. Sol kolu mantoya sarılı biçimde serbestçe aşağı sarkıtılmış ve sol bacağın üzerine dayanmıştır. Elinde rulo tutmaktadır. Başı kırılmış ve yerine yerleştirildiğinde hafifçe soluna, yani hareketli tarafa doğru dönük olduğu anlaşılabilir. Figürün iki yanında omuz hizasına kadar yükselen birer dikdörtgen paye görülmektedir. Figürün sağındaki paye üzerinde, elinde *kythara* tutan ve kuş ayaklarıyla çıplak olarak betimlenmiş bir Siren yer almaktadır. Figürün solunda yer alan payenin üst kısmı ise kırık olduğu için üzerinde ne olduğu bilinmemektedir. Her iki payenin önünde de alçak kabartma olarak işlenen küçük boyutlu hizmetçi figürleri vardır¹⁰. Figürün sağındaki figür elinde bir strigilis tutmaktadır. Figürün solunda yer alan hizmetçi figürü ise ellerini karın üzerinde bağlamıştır. Stelin boş bırakılan taban kısmı, olasılıkla toprağa yerleştirildiğini göstermektedir.

Stelimizde betimlenen sahne düzeniyle neredeyse birebir motif benzerliğine sahip örneklerin Hellenistik Dönemde üretilen steller, özellikle de Smyrna stelleri arasında oldukça yaygın olduğu bilinmektedir¹¹. Bunlar üzerinde de stelimizde olduğu gibi merkezde bir erkek figürü ve iki yanda alçak kabartma olarak betimlenmiş iki paye görülür. Bunların önünde de

⁹ Yaylalı 1979, Kat. Nr. 39, 41; Ayrıca bkz. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 417-418, 429-430, 442.

¹⁰ Hellenistik Dönem’den itibaren hizmetçi figürleri iyice küçülmekte ve genellikle efendilerine ait bir nesne taşırlar. Bazı tiplerinde de ellerini karın üzerinde bağladıkları görülür. Bk. Saraçoğlu 2000, 188-189. Stelimizde her iki tip de görülebilmektedir.

¹¹ En yakın örnekler, İzmir Tarih ve Sanat Müzesinde sergilenmekte olan 1241 envanter nolu eser, bk. Yaylalı 1979, Kat. Nr. 12; Leiden Rijksmuseum’da bulunan Pb.27 envanter nolu stel, bk. Yaylalı 1979, Kat. Nr. 13; Berlin Staatliche Museen’de bulunan stel, bk. Yaylalı 1979, Kat. Nr.23. Diğer benzer örnekler için bk. Yaylalı 1979, Kat.Nr.66, 70, 86, 92; Ayrıca bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 169, Taf.37 ve Kat. Nr.250, Taf.48. Figürlü sahenin aynı motifte olduğu ancak tek payenin bulunduğu steller için bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat.Nr. 109 Taf.26, Kat.Nr.149 Taf.33, Kat. Nr. 156-157 Taf.34, Kat. Nr.158 ve 161 Taf.35, Kat. Nr. 168 Taf. 36, Kat. Nr. 170-171 Taf.37, Kat. Nr. 251 254 ve 256 Taf. 48.

küçük boyutlu hizmetçi figürü yer almaktadır. Smyrna stelleri ile olan bir başka benzerlik de stelimizdeki erkek figürünün sağ yanındaki paye üzerinde korunan kanatlı siren figürüdür (Fig. 2). Sirenlerin MÖ.4. yüzyıl boyunca Attika mezar stelleri üzerinde sıklıkla betimlendikleri bilinmektedir¹². Bu gelenek Hellenistik Dönemde devam eder. Smyrna Stelleri üzerinde de oldukça sık biçimde Siren figürü müzik aleti çalar biçimde betimlenmiştir. Stelimiz üzerinde ayaklarını çapraz atmış olarak elinde *kythara* çalan Siren figürünün birebir benzerleri Smyrna Stellerinden bazılarında görülür¹³. Yalnızca elindeki müzik aleti değişiklik gösterir. Figürün solunda yer alan payenin üst kısmı kırıktır, ancak günümüze korunmuş olan benzer yapıdaki stellerde figürün yanındaki paye üzerinde genellikle *polyptykhon* adı verilen bir tür defterin betimlenmiş olduğu görülür¹⁴. Kadın figürlerinin bulunduğu stellerden birkaçında da payeler üzerinde *polyptykhon* betimlendiği görülür¹⁵. Stelimiz gibi Kyme’de bulunan ve form olarak benzerlik gösteren mezar steli bu örnekler arasında en önemlisidir¹⁶. Böylece stelimiz üzerinde figürün solunda korunamamış olan alanda payenin üzerinde *polyptykhon* olması gerektiği önerilebilir.

Değerlendirme

Stelimizin sahne kısmında merkezde ayakta duran erkek figürü, mantosuna sarınmış ve ağırlığını sağ bacağı üzerine vererek sol bacağını öne doğru kıvrımıştır. Figürün sağ kolu göğüs üzerinde manto kenarına sıkıca

¹² Sirenler, Odysseus mitosunda geçen kuş ve insan karışımı olarak bilinen yaratıklardır. Genellikle kadın olarak betimlense de erkek olarak da betimlendikleri bilinmektedir. Bk. Hofstetter 1997, 1093. Mezar stelleri üzerinde yer alan sirenler genellikle bir müzik aleti çalar şekilde ve saçları dağınık olarak betimlenmişlerdir. Ölünün ardından müzik çaldıkları düşünülmektedir. Kuş kanatlı ve kuş ayaklı olarak betimlenmişlerdir. Nadiren giyimlidirler. Ölü gömme sırasında ağıtlar söylediklerine inanılmaktadır. Yorumlara göre Sirenlerin aynı zamanda öbür dünyanın huzurunu yansıttıkları da düşünülmektedir. Bk. Hofstetter 1997, LIMC VIII, s.v. “Seirenes”, 1101-1102. Hofstetter 1997, 1104; ayrıca bk. Kossatz-Deissmann 1990, 517.

¹³ Bk. Yaylalı 1979, 109, Kat. Nr. 4 ve s.172, Kat. Nr. 79. Verona Vaffeiano Museum’da sergilenen Smyrna stellerinden bir tanesi üzerinde ayakta betimlenmiş olan kadın figürünün solundaki paye üzerinde bir siren yer almaktadır. bkz. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr.414, Taf.68.

¹⁴ Bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat.Nr.112, 250 ve 254 numaralı stellerde figürün solunda yer alan paye üzerinde yer alır. Bazı örneklerde de figürün sağındaki paye üzerinde görülür. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 168-169, 171.

¹⁵ Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 419 Taf.69 ve 434-436 Taf.72-73. Tüm örneklerin ortak özellikleri Smyrna stelleri olmaları ve MÖ. 2. yüzyılın ortasından sonrasına tarihlenmeleridir.

¹⁶ Bk. Mendel 1914, No.899; Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 171 Taf.37. Hem stelimizle aynı merkezden olması hem de motif-stil benzerliğinin varlığı daha sonra yapılacak olan ayrıntılı değerlendirmede oldukça yardımcı olacaktır.

sarılmış ve çapraz şekilde kumaşı gerginleştirecek biçimde durmaktadır. İşaret ve orta parmağı ileri doğru uzanarak mantonun kenarını tutmaktadır. Sol kolu yanda mantonun aşağı sarkan kenarına sarınmış halde sol eli sol bacağı üzerinde durmakta ve bir rulo tutmaktadır (Fig. 2). Erkek figürünü duruşu ve mantosuna sarınmış biçimiyle ele aldığımızda, Helenistik Dönemde şekillenerek Dioskurides heykelinden bilinen tipe dönüştüğü bilinmektedir¹⁷. Mezar stelleri üzerinde de sıklıkla karşılaşılan bu mantolu erkek tipi ölen kişinin toplumdaki yerini belirtir bir sembol olarak kullanılmaktadır. Buna göre mantosunu giyiş biçimi onun bir aristokrat olduğunu ve mantonun göğüs kısmında sağ el yardımıyla açılması ise gymnasium eğitimi almış, olgun yaşta bir erkek figürü olmasını da dikkate alırsak sağ elinin iki parmağını ileri doğru uzatması onun hatip olduğunu belirtmektedir¹⁸. Gymnasium eğitimi aldığını sağındaki hizmetçinin elinde tuttuğu strigilis de vurgulamaktadır. Elinde tuttuğu rulo da eğitilmiş olduğunu göstermektedir¹⁹. Bu tip Helenistik Dönemden itibaren İmparatorluk Dönemine kadar yaygınlaşarak kullanılmıştır. Mezar stelleri üzerinde betimlenen ve steli-mizdeki figürle aynı tipte mantolu erkek figürlerini Pfuhl-Möbius “Normal Tip” olarak sınıflandırmıştır²⁰. Yaylalı tarafından yapılan sınıflandırmada

¹⁷ Dioskurides tipi, MÖ.4.yüzyıldan bilinen Sophokles ve Aiskhines tipinin giderek yaygınlaşan bir motiftir. Mantoya sıkıca sarınmış sağ el göğüs üzerinde mantonun içinden çıkmış, sol eli ise Aiskhines tipinde belin arkasında iken Dioskurides’te sol bacak üzerinde durur vaziyette betimlenmeye başlamıştır. Bk. Marcadé 1969, 288 Taf.65-66, 68; Polaschek 1969, 18-19; Linfert 1976, Abb.271 Taf.52; Prittowitz - Gaffron 2007, 244-245, Abb. 201a-c. Mantolu erkek figürlerini tipolojik olarak düzenleyen Lewerentz tarafından yapılan sınıflamada Dioskurides tipi, MÖ.4.yüzyıldan bilinen Aiskhines heykelinin kaynak olarak alındığı 1. Tipte yer almaktadır. Lewerentz 1993, 18-23 ve 5 1-52, Abb.1, Kat.Nr. 1.1; 1. Tip içinde 3. Grup içinde yer almaktadır, buna diğer bir örnek Thebes’te bulunmuş olan erkek figürüdür. Bk. s. 51, Abb.7 (Kat. Nr.1.9). Ayrıca bk. Bieber 1959, 379-381; Pfuhl - Möbius 1977, 61; Schmidt 1991, 15-16, 18 ve 80 vd., Abb. 22-31; Lewerentz 1993, 18-23.

¹⁸ Bununla ilgili en güzel örnekler Roma Dönemi lahitleri üzerinde gözlemlenebilmektedir. Bk. Özgan 2003, 6-7, Taf.6.1 ve Taf.36.2 ve Taf.37.1

¹⁹ Zanker bu tipi erken dönemlerden tanınan filozofların tipinin bozularak uyarlanması olarak yorumlamaktadır. Toplumdaki sosyal statüsünün göstergesi olarak kullanılmaktadır. Elinde tuttuğu rulo da eğitilmiş ve genç biri olduğunu göstermektedir. Bazı örneklerde kitap rulolarının konulduğu kutular yandaki payeler üzerinde ya da hizmetçinin elinde betimlenebilmektedir. Bk. Zanker 1994, 216-218; Hannestad, Helenistik Dönem Delos mezar stelleri üzerinde bu tipteki erkek figürlerini değerlendirmiş ve bu tipin sadece manto tipinden dolayı boule ya da ekklesia ile bağlantılı kişilerin olamayacağını, ancak eğitilmiş, gymnasiumla bağlantısı olan genç yaştaki erkekler için de tercih edildiğini belirtmektedir. Hannestad 1997, 292, Pl.19 ve 23.

²⁰ Pfuhl - Möbius 1977, 61 ve 90. Bu tipin Terrakottalar üzerindeki örnekleri MÖ. 3. yüzyıl başlarından itibaren görülmeye başlanır. Terrakotta örnekleri için bk. Winter 1903, 240 Fig. 1-10, özellikle 6 ve 10.

bu tipteki figürler genel olarak “A Tipi” olarak adlandırılmıştır²¹. Schmidt, Smyrna stelleri üzerindeki “Normal Tip” olarak adlandırılan mantolu erkek tipinin MÖ. 2. yüzyılın ortalarından itibaren görülmeye başlandığından bahseder ve tarihlemeye üst sınır için de stilistik özelliklerden yola çıkarak Telephos frizini örnek olarak gösterir²². Telephos frizi kaliteli işçiliği, yüksek kabartma özelliği ve dinamik yapıdaki figür yapısıyla öncelikle bir yapıya ait belirli bir konunun işlendiği friz olması nedeniyle mezar stelleri üzerindeki figürlerden farklı bir yapıya sahiptir. Ancak frizde betimlenen tekil figürler ele alındığında MÖ. 2. yüzyılın ortalarında hakim olan kabartma sanatındaki stil özelliklerini yorumlamada oldukça önemli bir dayanak noktası oluşturduğu anlaşılmaktadır²³.

Stelimiz üzerinde yer alan figür tipinde betimlenen erkek figürlerinin tipolojik olarak sınıflandırılmasında en bilinen örnek elbette ki Delos'ta bulunmuş olan Dioskurides heykelidir²⁴. Dioskurides'in büyük boyutlu ve incelikli işlenmiş bir serbest heykel olması, stelimiz gibi küçük boyutlu mezar stelleri üzerinde alçak kabartma olarak işlenen figürlerin karşılaştırmasının birebir yapılmasını zorlaştırmaktadır. Ancak Dioskurides heykelinin dönem özelliğini belirtir form ve stil özellikleri dikkate alınarak yapılacak dikkatli bir karşılaştırma aynı dönemde üretilmiş steller üzerinde yer alan aynı tipteki figürler ve elbette stelimizdeki figürün stili için belirli dayanak noktası olması kaçınılmazdır. Böylece aynı dönem içerisinde serbest heykellerde görülen form ve stil özelliklerinin diğer heykel dallarında da birebir uygulandığını göstermesi bakımından da ayrıca önem kazanmaktadır. Dioskurides form özellikleri açısından ağırlığını verdiği bacağı farklı olması ve sol kolun bacak üzerinde değil de bacağın yanında betimlenmesiyle stelimizdeki figürden ayrılır. Kalın manto altından vücudun konturlarının belirtilmesi iki figür arasında ilk göze çarpan benzerliktir. Dioskurides figüründe sol kolun bacağın yanında aşağı uzanması vücudun ağırlığını verdiği bacağı doğru oluşan belirgin bir yaylanma

²¹ Yaylalı 1979, 46-47 ve 74-75. Ayrıca bk. Yaylalı 1981, 482.

²² Bieber 1959, 379-381; Pfuhl - Möbius 1977, 61; Känel 1989, 53-54; Schmidt 1991, 15-16, 18 ve 80 vd., Abb. 22-31.

²³ Smyrna stellerinden İzmir Müzesinden En.No.1241 ve Berlin Staatliche Museen'den En.No. Sk. 768, Schmidt tarafından Telephos friziyle karşılaştırılarak MÖ. 2. yüzyılın ortalarına tarihlenmektedir. Känel 1989, 50-54; Schmidt 1991, 86. Ayrıca bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 158 ve Kat. Nr. 169; Yaylalı 1979, Kat. Nr. 12 ve 23.

²⁴ Dioskurides heykeli, tarihinin belirli olması nedeniyle bu tipteki figürlerin tarihlenmesi açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. MÖ.138/7. Marcadé 1969, 288 Taf.65-66, 68; Polaschek 1969, 18-19; Linfert 1976, Abb.271 Taf.52; Prittwitz - Gaffron 2007, 244-245, Abb. 201a-c.

etkisini sınırlamaktadır. Stelimizdeki figürde ise sol kolun önde sol bacak üzerine konması daha sabit bir duruş etkisi yaratmıştır. Bu da olasılıkla stelimizdeki figürün alçak kabartma olması ve daha yüzeysel işçiliğe sahip olmasından kaynaklanmaktadır. İki figürde de sol omuzdan başlayarak sağ bileğe doğru uzanan çapraz iki kıvrım ve karın kısmının altından sağa doğru ayrılan iki kıvrım kalçaya doğru yay biçiminde uzanmıştır. Öne kıvrılan ayak farklı olsa da ağırlığın verildiği bacağın kumaş altında kaybolması ve manto kumaşının altından ayak bileğinin aşağı doğru uzanması iki figürde de aynı etkiyi yaratmaktadır. Dioskurides heykeli ile stelimizdeki figür arasında gerek genel formu gerekse de duruşun kumaş üzerinde yarattığı etkiyle kıvrım yapılarında dikkat çekici bir benzerlik vardır.

Stelimizdeki erkek figürünün duruş ve manto tipi dikkate alındığında (Fig. 2), benzer figür tiplerinin yoğun olarak Smyrna stelleri üzerinde betimlenmiş olduğu anlaşılmaktadır²⁵. Bu stellerden en erken örneklerden birisi Pfuhl-Möbius tarafından MÖ. 3. yüzyılın sonlarına tarihlenen ve form olarak stelimizdeki figür ile benzerlik gösteren Viyana'daki steldir²⁶. Burada yer alan erkek figürünün kumaş altından hareketli vücut yapısının vurgulanması ve manto üzerinde yumuşak ve yay çizen kıvrımları dikkati çekmektedir. Sağ bacağın hareketli verilmesi nedeniyle sol kalçadan itibaren yelpaze şeklinde açılan çok sayıda kıvrım betimlenmiştir. Stelimizdeki figürün daha hareketsiz vücut yapısı ve Viyana steline oranla az sayıda daha yüzeysel kıvrımlara sahip olması, buna göre daha sonraki bir tarihten olduğunu göstermektedir.

Aynı tipteki Smyrna stellerinin üretimi genel olarak MÖ. 2. yüzyılın ortalarından itibaren yoğunluk kazanmaktadır. Bu stellerden diğer bir örnek Pergamon Museum'da sergilenmekte olan Smyrna stelidir²⁷. Steldeki sahne düzeni ve üzerinde betimlenen erkek figürü stelimiz ile oldukça yakın benzerlikler göstermektedir. İki İon sütununun sınırladığı naiskos içinde betimlenen bir erkek figürünün iki yanında alçak kabartma şeklinde birer paye omuz hizasına kadar yükselmektedir. Payelerin önünde birer hizmetçi figürü yer almaktadır. Erkek figürü stelimizde olduğu gibi Dioskurides tipinde mantosuna sarınmış biçimde, ağırlığını sağ bacağına vermiş ve sol

²⁵ Zanker, Bu tipin Smyrnalı özgür vatandaşların mezar stelleri üzerinde betimlenmesinde oldukça yaygın olduğundan bahsetmektedir. Bk. Zanker 1994, 215

²⁶ Wien, Kunsthistorischen Museum Inv.Nr. I 1075. Pfuhl - Möbius 1977, 97 Kat. Nr.192, Taf.40.

²⁷ MÖ. 2. yüzyıl ikinci yarısı. Pergamon Museum Inv.Nr. Sk.768. Pfuhl - Möbius 1977, 93, Kat. Nr. 169, Taf.37

ayağını öne doğru kıvrımıştır. Sağ eli göğüste mantonun içinden çıkarak kumaşın kenarını tutar. Sol eli stelimizdeki figür gibi sol bacağı üzerinde bir rulo tutmaktadır. Sol koluna sarılmış mantonun kenarı aşağı zigzag biçiminde kalın kıvrımlar oluşturarak inmektedir. Smyrna stelindeki figürün mantosunun daha kalın ve daha yumuşak yapısı kıvrımlarının daha plastik işlenişi ve hafif yaylar oluşturacak biçimde yumuşatılması bakımından stelimizdeki figürden ayrılmaktadır. Bunun nedeni olasılıkla stelimize göre daha yüksek kabartma olması ve daha kaliteli işçilik göstermesidir. Çünkü iki figürün yapısal olarak aynı dinamik etkiye sahip olmasının yanı sıra, stelimizdeki figürde sağ bacağın üzerinden yana doğru uzanan kıvrımın yumuşak yapısı ve iki figürde de kıvrılmış dizin ön kısmında oluşan dikdörtgen kumaş katının yapısal benzerliği bunu kanıtlamaktadır. İki stelde de figürün sağındaki hizmetçi figürünün solundakine göre daha uzun betimlenmesi ve hizmetçi figürlerinin dinamik duruşları da benzerdir. Smyrna stelindeki erkek figürünün daha yüksek kabartma gibi görünmesi ve sahne üzerinde daha dikkat çekici bir ana figür olması, figürün iki yanındaki payelerle arasında mesafe bırakılmadan dar alanda sıkıştırılmasından kaynaklanmaktadır. Böylece kabartma figür heykel etkisi yaratmaktadır. Stelimizde payeler ve figür arasında bırakılan boşluk figürün sahneyle bir bütün olarak algılanmasını sağlamaktadır. Stelimizin Smyrna steli olan ve stil olarak da etkisinde kalmış bir usta tarafından daha sade bir üslupta betimlendiğini akla getirmektedir. Benzer bağlar başka Smyrna stelleri ile de kurulabilmektedir.

Stelimiz ile benzer sade üslubu yansıtan Smyrna stellerinden bir diğeri Louvre Museum'dadır²⁸. Alçak kabartma olarak betimlenen figür stelimizdeki ile aynı tipte ve aynı duruşta. İki stelde de figürlerin sağ yanı daha alçak kabartma sol tarafı hareketli bacadan dolayı daha yüksek kabartma olarak verilmiştir. Baş da hareketli tarafa dönüktür. İki figürde de kıvrımlar sol omuzdan başlayarak çapraz şekilde biri sağ bacak üzerine diğeri de sağ bileğe uzanan iki belirgin hat şeklinde işlenmiştir. Louvre stelinde Smyrna stellerinin genelinde görüldüğü gibi sol omuzdan sağ bacak üzerine uzanan ve karın kısmında ikiye ayrılan kıvrım plastik olarak betimlenmiştir. Stelimizde ise daha yüzeysel görünmektedir. Böylece Louvre steli ve stelimiz üzerinde betimlenen erkek figürünün form ve stil özellikleri bakımından oldukça benzer yapıda oldukları ortaya çıkmaktadır. Benzer bir durum

²⁸ MÖ. 2. yüzyılın üçüncü çeyreği. Pfuhl - Möbius 1977, 91, Kat. Nr.156 Taf.34; Känel 1989, 55, Taf.13,2.

Rokeby Hall'da sergilenen stel için de geçerlidir²⁹. Stel üzerindeki erkek figürü stelimizdeki ile aynı duruşta betimlenmiş ve mantosu üzerinde sol omuzdan uzanan kıvrımların yapısal benzerliği de dikkati çekmektedir. İki stelin birbiriyle yakın tarihlerden ve aynı bölge stiline etkisinde üretildiği anlaşılabilmektedir³⁰ Bu değerlendirmeler ışığında Kyme nekropol alanında bulunmuş olan stelimizin, Smyrna stelleri ile ilişkili bir atölyede ve bu stili iyi bilen bir usta tarafından yapıldığını göstermektedir.

Pergamon ve Louvre Müzeleri örnekleriyle benzer form stil özelliklerini taşıyan Dioskurides tipinde erkek figürü Münster'de buluntu yeri bilinmeyen bir stel üzerindeki yer almaktadır³¹. Stelimizdeki figürle formun aynı olmasının yanı sıra mantonun yumuşak yapısı ve sol omuzdan aşağı doğru açılan kıvrımların yumuşak yapısı temelde benzerlik gösterirler. Ancak Münster stelindeki figürde kıvrımların daha başarılı şekilde duruşun etkisinin yansıtıldığı anlaşılabilmektedir. Ayrıca Stelimizde karın kısmında kıvrım yapısı bu örneğe oranla biraz daha sert yapıda oluşu ayrılır. Münster figürünün daha ince yapısı ve duruşunda başının sola doğru dönmesine rağmen gövdesinin sağa doğru yönelmesi, böylece vücudunun sol yanının zeminden daha fazla yükselmesini sağlamıştır. Stelimizdeki figüre göre daha dinamik bir yapıdadır.

Günümüze ulaşan örneklerinden yola çıkarak Smyrna stellerinin Ephesos, Notion, Sardes, Mytilene, Byzantium gibi merkezlerden de benzer tiplerde az sayıda ele geçtiği bilinmektedir³². Kyme'den sadece erkek figürünün korunduğu bir stel parçası İstanbul Arkeoloji Müzesinde bulunmaktadır³³. Duruşu ve stil özellikleriyle yukarıda da bahsi geçen Pergamon Museum'daki Smyrna steli³⁴ ile yakın ilişki göstermektedir. İki stel arasındaki tek fark işçiliktir denebilir. Kyme steli ile stelimiz de form

²⁹ Pfuhl - Möbius 1977, 91, Kat. Nr.159, Taf.35.

³⁰ Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr.1158, Kat. Nr. 161-170. Tüm bu örnekler MÖ. 2. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenmektedir.

³¹ MÖ. 2. yüzyılın üçüncü çeyreği. Pfuhl - Möbius 1977, Kat.Nr.555

³² Bu merkezlerin dışında da Mylasa, Rhodos, Samos, Odessos, Kos gibi merkezlerden de en az birer örnek bilinmektedir. Smyrna stelleri ile ilgili en eski çalışma Pfuhl-Möbius tarafından hazırlanan Doğu Yunan Mezar Stelleri ile ilgili yayından gelmektedir. A. Yaylalı tarafından 1979'da hazırlanan Doçentlik Tezi doğrudan Smyrna stelleri ile ilgilidir. Buna göre Smyrna'nın etkileşimde olduğu merkezlerde de Smyrna stellerinin üretildiği anlaşılmaktadır. Bu merkezlerde Smyrna stellerini örnek alan yerel atölyeler mi yoksa Smyrna'dan ihraç edilip edilmediği tartışmalıdır. Bk. Yaylalı 1979, 48-49.

³³ Mendel 1914, Nr.899; Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr.171, Taf.37

³⁴ Pergamon Museum Inv.Nr. Sk.768. Pfuhl - Möbius 1977, 93, Kat. Nr. 169, Taf.37

özellikleriyle birlik gösterir, stilistik olarak da yalnızca kıvrım yapısında bazı farklılıklar göstermektedir. Stelimizdeki figürün omuzdan sağ bacak üzerine uzanan kıvrımlardaki farklılık olasılıkla usta farkından kaynaklanıyor gibi görünse de stelimizdeki figürde sağ bacak üzerine uzanan kıvrımların daha düz yapısı tarih olarak biraz daha sonraya ait olabileceğini düşündürmektedir. Bu noktada yine İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan ve üzerinde iki kadın figürü betimlenmiş olan bir diğer Kyme steli³⁵ stelimizle stil özellikleri bakımından daha yakın benzerlik göstermektedir. Söz konusu Kyme steli üzerinde karşıdan bakıldığında solda yer alan kadın figürünün duruşu, stelimizle benzerlik gösterir. İstanbul stelindeki kadın figürünün yalnızca sol kolu göğüs hizasında, sağ kolu yanda aşağı sarkmıştır. Bu figürün mantosu üzerinde de stelimizdeki gibi sol omuzdan aşağı doğru genişleyen kıvrımlar vardır. Ancak kıvrım yapısı stelimizin figürüne oranla daha çizgisel görünmektedir. MÖ. 2. yüzyıl sonlarına tarihlenen bu stelin kıvrım yapısıyla stelimizden sonra yapıldığı rahatlıkla önerilebilir. Yaklaşık olarak aynı tarihlere ait biri Leiden Rijkmuseum³⁶ ve diğeri Ince Blundell Hall'da³⁷ sergilenmekte olan iki adet Smyrna steli üzerinde betimlenen Dioskurides tipindeki erkek figürlerinden özellikle ikincisi ile stelimizdeki figür arasında bağlantı kurulabilmektedir. Figürlerin karın kısmında, bir yanda göğüs hizasındaki sağ kolun yukarıya çekilmesi ve diğeri yanda da sol bacağı üzerine konan sol kolu ile sınırlanan geniş ve düz bir alanın oluştuğu görülmektedir. Ayrıca iki stelde de figürün iki yanında duran hizmetçi figürleri oldukça benzer yapıda Sardes'te bulunmuş bir Smyrna steli üzerinde kadın ve erkek figürü ayakta durur biçimde betimlenmiştir³⁸. Dioskurides Tipindeki erkek figürünün karşıdan görülecek biçimde cepheden betimlenmesi, sağ kolunun göğüs hizasında mantonun kenarını çekerek geniş bir "v" oluşturması, figürün karın hizasında geniş ve düz bir alan yaratılması ve sol omuzdan aşağı uzanan çapraz kıvrımların yapısal benzerliği iki stelin yakın tarihlerde ve benzer bir stilin etkisiyle üretildiğini kanıtlamaktadır. İki figür arasındaki dikkat çeken farklılıkların işçilik ve zaman farkından kaynaklandığını düşündürmektedir. Zira en

³⁵ Mendel 1914, Nr. 901; Pfuhl - Möbius 1977, 157, Kat. Nr. 508, Taf.80.

³⁶ Env.No.I.92/7.1; Pfuhl - Möbius bu steli MÖ. 1. yüzyıla tarihler. Bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr.160, Taf.35. Aynı stel için Yaylalı MÖ. 2. yüzyılın sonları olduğunu belirtir. Bk. Yaylalı 1979, 74-76, Kat. Nr.70.

³⁷ Env. Numarası bilinmiyor. Bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr. 161 Taf.35; Yaylalı 1979, 74-76, Kat. Nr. 92.

³⁸ Pfuhl - Möbius 1977, 166, Kat. Nr.546, Taf. 85.

dikkat çekici fark, Sardes figüründe manto üzerinde hareketli bacak ile sabit bacak arasındaki kumaş gerilmesinden kaynaklanan sol kalçadan sağ ayak bileğine uzanan tek ya da çift betimlenen kıvrımların kaybolmasıdır. Sardes figürünün dizden aşağısı oldukça başarısız biçimde üst gövdeye göre daha dar yapılmıştır. Sol bacağı üzerinde sol elinden sarkan kumaş figürün sol yanını neredeyse tamamen örtmüş, böylece burada oluşan kıvrımlar ihmal edilmiştir. Bu da MÖ. 1. yüzyılda görülen şematikleşmenin başladığı ilk örneklerden olduğunu düşündürmektedir. Zira eser Pfuhl-Möbius tarafından MÖ. 2. yüzyılın sonlarına tarihlenmiştir. Yukarıda yapılan değerlendirme sonucunda stelimizin Sardes stelinden önce yapılmış olduğu anlaşılmaktadır.

Stelimizin tarihlenmesinde, kronolojik sıralamada alt sınır oluşturabilecek bir diğer eser de Dioskurides tipinde betimlemiş ve Atina Milli Müzesinde sergilenmekte olan Eretria'dan Kleoneikos adında bir gencin heykelidir³⁹. Eser bir gencin mezarı için portre heykel olarak yapılmış ve MÖ.100 civarına tarihlenmektedir⁴⁰. Hallett bunun gibi heykellerin genç insanlar için Helenistik Dönemde, kişiye özel yapılsalar dahi hem yüz özellikleri hem de form özellikleriyle tümüyle ideal yapıda olduklarının altını çizmektedir⁴¹. Klasik Dönemden itibaren uygulanan belirli bir tipin seçilmesi de bunu kanıtlar niteliktedir. Eretria heykelinin mantosu üzerindeki kıvrımların düz ve sert yapısı stelimizdeki figürün bu dönemden olmayacağını kanıtlamaktadır. Smyrna stelleri üzerinde görülen Dioskurides tipindeki erkek figürleri MÖ. 1. yüzyıl içlerine kadar izlenebilmektedir⁴². Bunlardan günümüze ulaşan örnekleri yardımıyla figürün duruşunun daha

³⁹ Athens National Museum Inv. Nr.244. Lippold 1911, 276; Bieber 1959, 378-379, Fig.4; Fink 1964, 153; Bol 1972, 52-53; Zanker 1974, 78; Fittschen 1995, 98-101; Lehmann 2001, 18-23, Pl.9-13; Hallett 2005, 38, dn.20, Pl.20.

⁴⁰ Mango tarafından yapılan değerlendirmede eserin stilistik olarak MÖ. 1. yüzyılın başlarına tarihlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bk. Mango 2001. Ayrıca bk. Zanker 1974, 78; Fittschen 1995, 98-101; Lehmann 2001, 18-23, Pl.9-13; Hallett 2005, 38 dn.20, Pl.20.

⁴¹ Hallett 2005, 38. Mango tarafından yapılan değerlendirmede de, eserin ideal yüz özellikleri taşıdığı, Hermes Richelieu ile Ares Ludovisi ile benzerlik gösterdiği belirtilmektedir. Bk. Mango 2001, 286-287.

⁴² Geç Klasik Dönemde Aiskhines'ten itibaren sevilen bu tipte erkek figürlerinin Hellenistik Dönemde Dioskurides gibi çeşitli yorumlamaları da eklenerek geleneksel tip uygulanmaya devam eder. Roma Döneminde de Roma'ya özgü *pallium* olarak bilinen mantosuna sarınmış olarak betimlenen erkek figürlerinin tipleri görülmektedir. Bu tipteki figürler genel olarak *palliatius* olarak isimlendirilmiştir. Bk. Bieber 1959, 374; MÖ. 1. yüzyıldan örnekler için bk. Pfuhl - Möbius 1977, Kat. Nr.163 Taf.36, Kat. Nr.174 Taf.36, Kat. Nr.191,193 ve 195 Taf.40. Känel, Dioskurides tipinin MÖ. 1. yüzyılın ortalarına kadar sürdüğünden bahsetmektedir. Bk. Känel 1989, 53.

şematikleşmeye başladığı gözlemlenebilir⁴³. Figürün bir bacağını öne kıvrmasıyla mantoda oluşan hareketlenme artık görünmez. Manto neredeyse düz bir biçimde aşağı uzanır. Ancak üst gövdeden aşağı sabit bacağı doğru çapraz uzanan derin iki kıvrım belirtilmeye devam etmektedir. Kıvrım yapısı daha yüzeysel ve sert yapıdadır. Figür derinliğini kaybetmeye başlamıştır. Bu değerlendirmeler ışığında stelimizin MÖ. 1. yüzyıldan olamayacağı net olarak anlaşılabilir.

Bu durumda stelimizin üretim tarihi için kronolojik bir sıralama yapmak gerekirse, Dioskurides heykeli üst sınırı oluşturmaktadır. Dioskurides ile figürümüzün form ve stil yönünden benzerlikler taşıdığı ancak özellikle kıvrım yapısındaki farklılıklar dikkate alındığında MÖ. 138'den sonraki bir tarihten olması gerektiği anlaşılabilir. Figürümüzün bir kabartma olması ve mezar stellerinde uygulanan gelenekselleşmiş form ve stil özellikleri bakımından değerlendirildiğinde Berlin Pergamon Museum⁴⁴ ve Paris Louvre Museum'daki⁴⁵ Smyrna stelleri tarihlendirme açısından oldukça yardımcı olmaktadır. Stelimizin sahne biçimi ve figürler arasındaki stil birliği söz konusu Smyrna stelleriyle oldukça yakın bir tarihten olduğunu kanıtlar niteliktedir. İstanbul Müzesinde korunan Kyme stelleri ile gösterdiği form ve stil benzerliğinin yanı sıra işçilik olarak da benzerlik göstermesi hem tarihsel hem de üretim yeri ile ilgili destekleyici bir anlam taşımaktadır. Eretrialı genç heykeli ve MÖ. 1. yüzyıldan korunan örnekler üzerinde gözlemlenen form ve stildeki şematikleşmenin stelimizde gözlemlenmesi de tarihsel olarak MÖ. 1. yüzyıldan olamayacağını kanıtlamaktadır. Böylece stelimizin MÖ. 2. yüzyılın son çeyreğinde üretilmiş olduğu ortaya çıkmaktadır.

Stelimizin oldukça küçük parçalar halinde ele geçmesine rağmen bir araya getirildiğinde Kyme'nin Hellenistik Dönem mezar steli geleneğine ışık tutabilecek nitelikte bir eser olduğu anlaşılmıştır (Fig. 1). Stelin restorasyonunun henüz yapılamaması nedeniyle tekrar unutulup gitmeye mahkum olma olasılığı bu çalışmanın önemini ortaya çıkartmaktadır.

⁴³ Stel hem figür tipi hem de yazıtından yola çıkılarak MÖ.1. yüzyılın ilk yarısına tarihlenir. Bk. Senff 1985, 87-91, Taf.6,1.

⁴⁴ MÖ. 2. yüzyıl ikinci yarısı. Pergamon Museum Inv.Nr. Sk.768. Pfuhl - Möbius 1977, 93, Kat. Nr. 169, Taf.37.

⁴⁵ MÖ. 2. yüzyılın üçüncü çeyreği. Pfuhl - Möbius 1977, 91, Kat.Nr.156, Taf.34; Känel 1989, 55, Taf.13,2.

Yukarıda yapılan karşılaştırmalar ışığında stelimizin naiskoslu bir stel olması ve üzerindeki figürlerin özelliklerinden yola çıkarak Smyrna stelleri ile yakın benzerlikleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Smyrna stellerinin MÖ. 2. yüzyılın ikinci çeyreğinde yoğun olarak üretilmeye başladığı ve Samos⁴⁶, Ephesos⁴⁷, Notion, Sardes, Mytilene, Byzantium⁴⁸ gibi merkezlerden de Smyrna stellerinin ve onların etkisindeki örneklerin ele geçtiği bilinmektedir. Olasılıkla Kyme de bu merkezler arasında yer almaktadır. Bu merkezlerde Smyrna stellerini örnek alan yerel atölyeler mi yoksa Smyrna'dan ihraç edilip edilmediği tartışmalıdır⁴⁹. Kyme nekropolünde bulunan stelimiz, daha önceki dönemlerde Kyme'den bulunmuş ve İstanbul Arkeoloji Müzesinde sergilenen benzer yapıdaki steller için de⁵⁰, Smyrna stellerinin etkisinin Kyme'de de görüldüğüne dair destekleyici kanıt niteliği taşımaktadır. Kyme antik kentinin Smyrna kenti ile olan coğrafi yakınlığı da Smyrna stelleri ile kurulan ilişkiyi doğrular niteliktedir. Benzer bir durum Thyaira/Tire'den ele geçen stellerde de gözlemlenebilmektedir⁵¹. Stelimizin form özellikleri, figür tipi ve stil özellikleri bakımından Smyrna stelleri ile olan benzerliği, Smyrna stellerini yakından tanıyan bir usta tarafından yapıldığını akla getirmektedir. Yaylalı tarafından bu tipteki eserler için üretiminin yerel bir atölyede yapıldığı ya da ihraç edilip edilmediği konusundaki tartışma⁵², stelimiz aracılığıyla daha fazla netlik kazanabilecektir. Sonuç olarak stelimizin olasılıkla Smyrnalı bir usta ya da Smyrna stellerini çok iyi tanıyan ve Smyrna atölyesinin etkisindeki bir usta tarafından ve yerel bir atölyede yapılmış olduğu kanıtlanmaktadır.

⁴⁶ Horn 1972, 50-63.

⁴⁷ Atalay 1988, 23-33.

⁴⁸ Fıratlı 1964, 11-45; Fıratlı 1965, 263-320.

⁴⁹ Bkz. Yaylalı 1979, 48-49. Caroll-Spillecke'e göre MÖ. 2.yy'da en fazla kabartmalı stel üreten yapan merkezler Smyrna, Samos, Rhodos, Kyzikos, Pergamon, Ephesos, Khios, Kos, Eresos ve Byzantium'dur. Smyrna MÖ. 2. yy'ın 2. çeyreğinden itibaren yoğun üretim olduğu görülür. Rhodos, Ephesos ve Pergamon'da MÖ. 2. yy'ın ikinci yarısında üretim görülür. Yüzyılın son çeyreğinde de Kyzikos, Byzantion, Kos ve Eresos'ta yoğun üretim başlar. Samos MÖ. 150'den sonra, özellikle de yüzyılın son çeyreğinde yoğunlaşır. Samosla birlikte üretime başlayan şehir Kyzikos'tur. Caroll-Spillecke 1985, 113-114; Ayrıca bk. Känel 1989, 52

⁵⁰ Mendel 1914, Nr.899; Pfuhl - Möbius 1977, Taf.171; Mendel 1914, Nr. 901; Pfuhl - Möbius 1977, 157, Kat. Nr. 508, Taf.80

⁵¹ Çekilmez 2011, 107-126.

⁵² Yaylalı 1979, 48-49.

Bibliyografya ve Kısaltmalar

- Atalay 1988 Atalay, E., Hellenistik Çağ'da Ephesos Mezar Stelleri, İstanbul.
- Bieber 1959 Bieber, M., "Roman Men in Greek Himation (Romani Palliati) a Contribution to the History of Copying" *Proceedings of the American Philosophical Society, Vol. 103*, No. 3, 1959, 374-417, Philadelphia.
- Bol 1972 Bol, P. Die Skulpturen des Schiffsfundes von Antikythera, AM Beiheft 2, Berlin.
- Caroll-Spillecke 1985 Caroll-Spillecke, M., Landscape Depictions in Greek Relief Sculpture, Frankfurt am Main.
- Corsten 2010 Corsten, T., A Lexicon of Greek Personal Names. Volume VA. Coastal Asia Minor: Pontos to Ionia, Oxford.
- Çekilmez 2011 Çekilmez, M., "Geç Hellenistik Dönemden Bir Mezar Steli", *Olba XIX*, 107-126.
- Engelmann 1976 Engelmann, H., Die Inschriften von Kyme, Inschriften griechischer Städte aus Kleinasien 5, Bonn.
- Fıratlı 1964 Fıratlı, N., Les stèles Funéraires de Byzance gréco-romaine, Paris.
- Fıratlı 1965 Fıratlı, N., "İstanbulun Yunan ve Roma Mezar Stelleri", *Belleten XXIX*, Sayı 114, 263-320, Taf. I-XXVI.
- Fink 1964 Fink, R., "Ein Kopf für viele", *RömMitt 71*, 152-157.
- Fittschen 1995 Fittschen, K., "Eirene", *Studia graeca et latina 31*, 98-101.
- Hallet 2005 Hallet, C.H., The Roman Nude: Heroic Portrait Statuary 200 B.C.-A.D. 300, Oxford.
- Hannestad 1997 Hannestad, L., "Death on Delos: Conventions in an International Context", *Conventional Values of the Hellenistic Greeks* (ed. P. Bilde, T. Engberg-Pedersen, L. Hannestad and J. Zahle), Aarhus University Press.
- Hofstetter 1997 Hofstetter, s.v. "Seirenes", *LIMC VIII*, 1-2, 1101-1102.
- Horn 1972 Horn, R., Hellenistische Bildwerke auf Samos, SAMOS XII, Bonn.
- Känel 1989 Känel, R., "Drei hellenistische Grabreliefs aus Smyrna in Basel", *AntK 32*, 50-58, Taf. 13-15.
- Kossatz-Deissmann 1981 Kossatz-Deissmann, A., s.v. "Achilleus", *LIMC I*, 1-2, 37-200.
- Lehmann 2001 Lehmann, S., "Der bekleidete Gymnasiast - eine neue Deutung zum Jüngling von Eretria", *AntK 44*, 18-23 Taf. 9-13.
- Lewerentz 1993 Lewerentz, A., Stehende männliche Gewandstatuen im Hellenismus, Hamburg.
- Linfert 1976 Linfert, A., Kunstzentren hellenistischer zeit, Wiesbaden.
- Lippold 1911 Lippold, G., "Jünglingsstatue von Antikythera", *Jdl 26*, 171-181.

- Macradé 1969 Macradé, J., Au Musée de Délos. Etude sur la sculpture hellénistique en ronde bosse découverte dans l'île, Paris.
- Mango 2001 Mango, E., "Kleoneikos ein gebildeter Palaistrit überlegungen zur Jüngling von Eretria", (eds. S. Buzzi – D. Käch vd.) Zona Archeologica, Festschrift für H.P. Isler zum 60. Geburtstag, 279-288, Taf. 40-41.
- Mendel 1914 Mendel, G., Catalogue des Sculptures, Vol. 3, İstanbul.
- Özgan 2003 Özgan, R., Die kaiserzeitlichen Sarkophage in Konya und Umgebung, Asia Minor Studien Band. 46, Bonn.
- Pfuhl – Möbius 1977 Pfuhl, E. – Möbius, H., Die ostgriechischen Grabreliefs I, Mainz.
- Polaschek 1969 Polaschek, K., Untersuchungen zu griechischen Mantelstatuen. Der Himantiontypus mit Armschlinge. (PhD.Diss. Travaux universitaires) Berlin.
- Prittwitz – Gaffron 2007 von Prittwitz, H. – Gaffron, H., "Die hellenistische plastik von 160 bis 120 v.Chr.", (ed.P.C.Bol) Die Geschichte der antiken Bildhauerkunst, Hellenistische Plastik, 241-272, Abb. 197-236.
- Saraçoğlu 2000 Saraçoğlu, A., "Kyzikos'tan Figürlü Mezar Stelleri", Olba III, 181-197, Lev. 41-45.
- Schmidt 1991 Schmidt, S., Hellenistische Grabreliefs, Köln.
- Senff 1985 Sennf, R., "Drei hellenistische Grabreliefs in Ketteringham Hall", Boreas 8, 81-91, Taf. 6.
- Winter 1903 Winter, F., Die Typen der figurlichen terrakotten, Band III, II. Teil, Berlin.
- Yaylalı 1979 Yaylalı, A., Hellenistik Devir İzmir Kökenli Figürlü Mezar Stelleri, (Atatürk Üniversitesi Yayınlanmamış Doçentlik Tezi), Erzurum.
- Yaylalı 1981 Yaylalı, A., "Hellenistik Devir İzmir Mezar Stelleri", IX. Türk Tarih Kongresi, 473-489, Lev. 229-234.
- Zanker 1974 Zanker, P., Klassizistische Statuen, Mainz am Rhein.
- Zanker 1994 P. Zanker, "The Hellenistic Grave Stelai from Smyrna: Identity and Self-Image in the Polis", Images and Ideologies (ed. A. Bulloch, E.S. Gruen, A.A. Long and A. Stewart), 212-230, Oxford.

Fig. 1 Kyme Nekropolünden Figürlü Stel.

Fig. 2 Kyme Nekropolünden Figürlü Stel. Detaydır.